

2. Yevropejs'kyj slovnyk navychok ta kompetencij [European Dictionary of Skills and Competences]. DISCO European Dictionary of Skills and Competences. Available at: http://disco-tools.eu/disco2_portal/projectInformation.php (accessed 01.03.2021) [in Ukrainian].
3. Kant, I. (2018). Prolegomeny do kozhnoyi majbutn'oyi metafizyky, yaka mozhe postaty yak nauka [Prolegomeny to every future metaphysics, which can appear as a science]. Folio, 284 p. [in Ukrainian].
4. Molnar, T.I. (2020). Stan sformovanosti mizhkul'turny'x cinnostej u majbutnix uchy'teliv pochatkovoyi shkoly [The state of formation of intercultural values in future primary school teachers]. Current issues of humanities: interuniversity collection of scientific works of young scientists of Drohobych State Pedagogical University named after Ivan Franko. – Drohobych: Helvetica Publishing House, 3, 96-103. [in Ukrainian].
5. Osvitni programy Mukachivs'kogo derzhavnogo univertytetu [Educational programs of Mukachevo State University]. Available at: [://msu.edu.ua/osvitni-programi](http://msu.edu.ua/osvitni-programi). [in Ukrainian].
6. Petrushenko, V.L. (2020). Osnovy filosofyky x znan': Kurs lekcij [Fundamentals of philosophical knowledge: Course of lectures]. Lviv: "New World-2000", 296 p. [in Ukrainian].
7. European Skills, Competences, Qualifications and Occupations ESCO handbook: Manuscript reviewed in February 2019. Available at: <https://ceea.org.uk/regulation/about/european-vet-initiatives/european-skills-competences>. [in English].
8. Robles, M.M. (2012). Executive Perceptions of the Top 10 Soft Skills Needed in Today's Workplace. Business and Professional Communication Quarterly, #4, 453-465. [in English].

УДК 378.014.553: [316:005.336.2]

DOI 10.31652/2415-7872-2021-66-84-89

СОЦІАЛЬНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК УМОВА ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТА РОЗВ'ЯЗАННЯ МІЖСОБИСТІСНИХ КОНФЛІКТІВ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Московчук О. С., orcid.org/0000-0003-4568-1607

Міжособистісні конфлікти є невід'ємним елементом спілкування у формуванні соціально компетентного фахівця. У статті розкрито соціальну компетентність як певний тип ставлення, заснованого на повазі й прийнятті іншої людини й самого себе; передумови виникнення конфліктів у міжособистісному спілкуванні студентів-майбутніх учителів в освітньому середовищі закладу вищої освіти. Розглянуто сутність поняття «ставлення», «відносини», «конфлікт». З'ясовано, що для запобігання конфліктам соціально компетентна людина має знати не тільки те, що потрібно робити, але і як досягти розвитку проблемної ситуації в конструктивному напрямку. Низка об'єктивних передумов запобігання конфліктам пов'язана з умінням майбутніх учителів грамотно вибудовувати педагогічну взаємодію.

Ключові слова: соціальна компетентність, спілкування, «ставлення», «відносини», майбутній фахівець, міжособистісний конфлікт, заклад вищої освіти.

FORMATION OF PREPAREDNESS OF STUDENTS-FUTURE TEACHERS TO PREVENT AND RESOLVE CONFLICT SITUATIONS

Moskovchuk O. S.

Interpersonal conflicts are an integral part of communication in the formation of a socially competent specialist. The article reveals social competence as a certain type of attitude based on respect and acceptance of another person and oneself, prerequisites for conflicts in interpersonal communication of students-future teachers in the educational environment of higher education. The essence of the concept of «attitude», «relationship», «conflict», is considered. It has been found that in order to prevent conflicts, a socially competent person must know not only what needs to be done, but also how to achieve the development of the problem situation in a constructive direction. A number of objective preconditions for conflict prevention are related to the ability of future teachers to competently build pedagogical interaction. It is described that the teacher must be able to determine the nature of communication, in particular, when it becomes pre-conflict, and move from a conflict situation to normal interaction. The readiness of future teachers for dialogue will allow to feel in advance that the emotional tension of the conversation begins to exceed the permissible level, and to apply direct and indirect methods of preventing the development of conflict.

Keywords: social competence, communication, «attitude», «relationship», future specialist, interpersonal conflict, institution of higher education.

Міжособистісні конфлікти в науці завжди були предметом глибокого вивчення, оскільки це явище супроводжує життя людини завжди, усюди й упродовж усього життя. Однак міжособистісні конфлікти з-поміж студентів – майбутніх учителів закладу вищої освіти викликають у дослідників особливий інтерес,

оскільки саме в цьому віковому періоді молода людина, будучи суб'єктом суспільних відносин, здійснює пошук власного місця в соціумі, отримує професійну освіту, намагається реалізувати себе, самоствердитися. Конфлікти в процесі статусного визначення, придбання досвіду, самоствердження є неминучими. Крім того, процес протікання конфліктів, накладаючись на вікові особливості, набуває досить складного характеру. На теперішній час така якість, як компетентність фахівця стає все більш значущою не тільки в професійній діяльності, а й у всіх сферах життєдіяльності, будучи, за загальним визнанням, інтегративною характеристикою сучасної людини.

Аналіз стану теоретичного висвітлення проблеми підготовки майбутніх фахівців та практики, що склалася у вищих педагогічних навчальних закладах, виявив необхідність визначення процесу формування готовності педагогів до попередження та розв'язання міжособистісних конфліктів.

Важливість підготовки майбутніх фахівців до попередження й розв'язання міжособистісних конфліктів у формуванні соціальної компетентності відзначається багатьма дослідниками. Концептуальні основи конфліктологічної підготовки майбутніх учителів досліджували (В. Базелюк, О. Іванова, І. Козич, О. Хорошилова). Проблему міжособистісних конфліктів, їх джерел, шляхи вирішення розглядали у своїх роботах С. Аша, Д. Бернард, М. Дойч, Г. Зіммель, Р. Кілмен, Р. Мак, Т. Парсонс, Л. Понді, А. Рапопорт, Р. Снайдера, К. Томас, З. Фрейд, К. Хорні.

Мета статті: розкрити зміст соціальної компетентності як важливої умови попередження та розв'язання міжособистісних конфліктів.

У соціальних науках конфлікт трактують як різке загострення протиріч і зіткнення двох або більше учасників у процесі вирішення проблеми, має ділову чи особисту значущість для кожної зі сторін [2, с.134]. Під конфліктом у психології розуміють зіткнення несумісних, протилежно спрямованих тенденцій у свідомості людини, у міжособистісних або міжгрупових стосунках, що супроводжується гострими негативними переживаннями. Традиційним предметом психологічного вивчення конфліктів є конфліктні моделі внутрішньо особистісного й міжособистісного рівня [7, с. 233]. Залежно від ступеня залученості в них людей, розрізняються такі типи конфліктів: 1) внутрішньо особистісний конфлікт; 2) міжособистісний конфлікт; 3) конфлікт між особистістю та групою; 4) міжгруповий конфлікт [2, с. 136].

Конфлікт – наукова категорія, яка наповнюється конкретним психологічним змістом у конфліктології тільки наразі. З численних досліджень випливає, що конфлікт є нормою людських узаємин, виступає в якості складного соціально-психологічного феномена. Збільшується різноманітність і масштабність конфліктів, їх практична повсюдність утягають у конфліктні дії представників усіх груп населення, включаючи і молодь, студентство [8, с. 36].

Невизначеність майбутнього, включаючи матеріальний добробут, нерідко викликає у студентів-майбутніх учителів стан тривожності, дратівливості, різні за глибиною та змістом особистісні конфлікти, оскільки зачіпає їх корінні інтереси, соціальний статус, престиж, впевненість у завтрашньому дні.

Конфліктна ситуація починається з обмеження інтересів протилежної сторони, нанесення їй шкоди будь-яким доступним способом. Такі контрдії неминуче призводять до появи негативних емоцій: образи, гніву, заздрощів, спраги помсти, неприязні, ненависті, які, в свою чергу, зазвичай підсилюють опір. І так по колу: реакція посилює неузгодженість інтересів, а вони ще більше загострюють контрдії, доводячи негативні емоції до напруження. Такий механізм саморозвитку більшості конфліктів. Останнім часом на конфлікт дивляться як на вельми значиме явище в педагогіці, яке не можна ігнорувати і яким має бути приділена особлива увага. Ні колектив, ні особистість не можуть розвиватися безконфліктно, наявність конфліктів є показник нормального розвитку. Нерідко ні педагогу, ні студентові не вистачає культури й техніки взаємодії, що призводить до взаємного відчуження [7, с. 239].

Міжособистісний конфлікт – це процес розв'язання виникаючих між людьми протиріч із питань особистого, службового, або громадського життя й діяльності, що відбувається у формі взаємної протидії сторін і супроводжується порушенням загальноприйнятих норм соціальної (і психологічної) взаємодії й негативними емоційними станами [7, с. 356].

Для вирішення міжособистісних конфліктів доречний шлях, при якому стає очевидною недоцільність деяких форм, які використовують для вирішення конфлікту. Разом з тим, орієнтування тільки на «правильність» своїх доказів є типовою помилкою у виборі методів і засобів управління конфліктами. Ні логіка, ні емоційність не досягають мети, якщо ігноруються погляди й досвід конфліктуючих сторін. Тому формування конфліктологічної культури є актуальною проблемою освіти, яку необхідно формувати в рамках різних заходів. Під конфліктологічною культурою майбутнього фахівця ми розуміємо засвоєння й використання професійно орієнтованих конфліктологічних знань, необхідних для сприйняття, аналізу й вирішення конфліктів в освітньому середовищі.

Конфліктологічна підготовка відноситься до соціальної компетентності студента – майбутнього вчителя, включає в себе властивості перцептивної, комунікативної, міжособистісної й управлінської компетентності, реалізує прикладні (ситуативні) аспекти спеціальної професійної діяльності й передбачає

встановлення особливої системи цінностей, смислів, мотивів, переконань, установок, умінь проникати в індивідуальну сутність іншої людини, визначати її ціннісні орієнтації дозволяє зорієнтуватися в її ідеалах, потребах, інтересах, у рівні домагань, завдяки чому соціально компетентний майбутній фахівець може забезпечити більш високий рівень спілкування, досягнення результатів взаємодії, вирішення нагальних проблем групової діяльності [7, с. 380].

Важливим для нас є осмислення того наукового факту, що соціальна компетентність є певним типом ставлення, заснованим на повазі й прийнятті іншої людини й самого себе. У цьому контексті необхідним є поглиблення розуміння такого поняття, як «ставлення», з яким пов'язана не тільки суть соціальної компетентності, а й визначення можливих шляхів її формування для попередження та розв'язання міжособистісних конфліктів.

Значний унесок у вивчення проблеми ставлення людей один до одного був зроблений відомими вченими-філософами М. Бахтінін, М. Бубером, І. Кантом, С. Рубінштейном, Л. Фейербахом. Варто зазначити, що у філософії однією з найбільш важливих категорій є категорія відносин і ведуча роль іншої людини в становленні й розвитку особистості, представлені в працях М. Бахтіна, М. Бубера, І. Канта, Л. Фейербаха. Визначальна роль відносин з іншими людьми в розвитку особистості одним із перших була осмислена Л. Фейербахом. Ці ідеї надалі стали ключовими в гуманістичній психології і педагогіці: «... людина спочатку відображається, як у дзеркалі, в іншій людині» [15, с. 109]. І. Кант визначає не тільки категорію ставлення до інших людей, але і ставлення до себе, заснованого на повазі. З одного боку, вищим з обов'язків є глибока повага до прав інших людей: «Наш обов'язок полягає в тому, щоб глибоко поважати право інших і як святиню цінувати його. У всьому світі немає нічого святішого, ніж право інших людей» [9, с. 178]. З іншого боку, найбільш важливим у низці моральних цінностей, тобто обов'язків по відношенню до всього, що є в світі, є обов'язок людини перед самою собою: «... бути у власних очах гідним внутрішньої честі, схвальної оцінки є істотним моментом обов'язків перед самим собою» [9, с. 180].

М. Бахтін, доповнивши ці принципи, розвинув концепцію діалогу як універсальних відносин у сфері людської свідомості. Діалог, відповідно до концепції М. Бахтіна, у його широкому розумінні, є ставленням, спрямованим на розвиток [3, с. 154].

У концепції взаємності філософський підхід до розуміння категорії «ставлення» сформулював і розвинув відомий учений М. Бубер. Науковець доводить, що життя людини проходить у діалозі з іншими людьми, які їй подібні, і розглядаються нею як суб'єкти взаємодії [5, с. 35].

К. Вазіна, розглядаючи сутність людських відносин із філософських позицій, вважає одним із творчих способів їх побудови коеволюційний шлях, заснований на рівноправності, визнанні суб'єктності «іншого» (права на власні погляди, бачення світу), прийнятті себе й іншої людини, що забезпечують оптимальний саморозвиток учасників взаємодії [6, с. 76].

Розглянемо сутність поняття «ставлення», що потрактовується такими психологами, як В. Бехтерев, О. Бодальов, А. Лазурський, Б. Ломов, В. Мерлін, В. М'ясищев, К. Роджерс, С. Рубінштейн, як рушійна сила розвитку особистості. Першорядне значення розвитку й становленні особистості, як і у філософському трактуванні, мають взаємовідносини. Відносини людини є системою, що утворилася в результаті її розвитку, виховання й самовиховання [4, с. 97].

Однією з найважливіших якостей людських стосунків є гуманність [1, с. 150]. Гуманне ставлення до людини обумовлює можливість взаємного впливу й особистісного розвитку, що є особливою цінністю в контексті теорії виховання. Наступною характеристикою є ступінь адекватності відносин [1, с. 152]. Неадекватне, спотворене ставлення викликає труднощі в життєдіяльності людини, співтовариства, суспільства загалом. Адекватне ставлення передбачає не тільки відповідність сприйняття й розуміння світу, об'єктів, інших людей, суспільства й самого себе, але й точний емоційний відгук [1, с. 154]. К. Абульханова-Славська також виокремлює одне з основних значень адекватної самооцінки для визначення особистістю свого місця в житті, вибору життєвої позиції. Тому, ставлення до себе, крім самооцінки, має включати постійну потребу в самопізнанні. Пізнання самого себе починається з пізнання своїх здібностей, характеру, можливостей, включаючи внутрішні сумніви й здатність до внутрішнього діалогу з самим собою. Перспективним є підхід до визначення поняття «відносини» в гуманістичній психології та педагогіці, сформульований відомим американським психологом і педагогом К. Роджерсом. Він розглядає відносини, певний їх тип як такі, що допомагають, тобто є умовою розвитку й позитивних змін особистості іншої людини: «... ставлення, яке я вважаю допомагаючим, характеризується ніби прозорістю з мого боку, в ньому чітко відображаються мої реальні почуття. Воно також відрізняється прийняттям іншої людини як індивіда, що має цінність, а також глибинним емпатичним розумінням, яке дає мені змогу бачити особистий досвід людини з її позиції» [11, с. 25].

У процесі взаємодії важливо не тільки забезпечити реалізацію гуманності й адекватності відносин, але, першочергово, вибудувати стосунки, що допомагають іншій людині і самому собі ставати краще, розвиватися.

Відносини, засновані на любові до людей, справедливості і правдивості, В. Сухомлинський розглядав як особливий і дієвий спосіб виховання [13, с. 545]. Видатний педагог приділяв велику увагу взаєморозумінню між учнями і вчителем, між учителем та педагогічним колективом. Щоб сформувати хороші відносини, необхідно мати підхід до кожної особистості. Особливо це стосується відносин між учителем і учнями, в яких провідну роль відіграє соціальний досвід учителя, його знання, почуття, що слугують налагодженню взаємовідносин та попередженню конфліктних ситуацій.

У сучасних зарубіжних літературних джерелах із питань розвитку соціальної компетентності майбутніх фахівців основний акцент на результативності взаємодії людей у колективі, вмінні ефективно спілкуватися та досягати соціальних цілей у певних соціальних контекстах (Б. Кремс, В. Сейд та ін.).

Так, науковець Б. Кремс у своїй статті «Соціальна компетентність як кваліфікаційна мета», підкреслюючи особливе значення спільної роботи людей при отриманні, оцінці й застосуванні знань, виокремлює у структурі соціальної компетентності такі компоненти: соціальне розуміння, соціальна вправність (уміння, майстерність), соціальна відповідальність, компетентність у розв'язанні конфліктів [16, с. 2].

Відомий учений В. Сейд також зазначає важливість здатності до роботи в команді, вміння конструктивного вирішення конфліктів, комунікативної компетентності, готовності до кооперації. Необхідними умовами формування соціальної компетентності науковець вважає наявність цілеспрямованості, емпатії, інтуїції, гнучкості, що виявляються в ситуаціях міжособистісного спілкування [17, с. 9].

У зв'язку з цим, у структурному плані соціальна компетентність включає, на думку зарубіжних дослідників, такі компоненти: емпатія, соціальне розуміння іншого члена команди (К. Гільман, Ф. Петерман, В. Сейд), самоконтроль поведінки, соціальна відповідальність за себе та іншого (Ф. Петерман), адекватне сприйняття себе та інших (У. Каннінг, Ф. Петерман).

Успіх вирішення міжособистісних конфліктів значною мірою залежить від розвитку «суб'єкт-суб'єктних» взаємовідносин між викладачами і студентами в освітньому процесі на засадах діалогу, співпраці, партнерства. Кардинальна зміна соціальних ролей і позицій, стосунків викладачів і студентів зумовлена вимогами часу, новою освітньою парадигмою. Освітнє середовище у ЗВО, організоване на засадах «суб'єкт-суб'єктної» взаємодії викладача і студентів, сприяє набуттю ними особистісного, соціального, професійного досвіду налагодження професійної взаємодії в освітньому процесі. Знання про особливості налагодження професійної взаємодії в освітньому процесі є основою й обов'язковою умовою успішного подолання соціального, фізичного, змістового, психологічного, естетичного, емоційного бар'єрів у спілкуванні, уникання малоефективних моделей взаємодії викладача і студентів, що негативно впливають на формування в студентів мотивації до власної фахової підготовки, гальмують розвиток інтересу до науково-дослідницької діяльності [14, с. 224].

Сучасний учитель повинен бути активним, комунікабельним, динамічним, працездатним, вольовим, упевненим у собі, толерантним, висококомпетентним. Учитель має бути творчою особистістю, оскільки саме від нього залежить майбутнє українських дітей, української держави. Суспільство потребує вчителів, що крокують у ногу з сучасністю. Роль учителя змінюється. Якщо раніше він був єдиним джерелом інформації, то зараз має організувати навчальний процес так, щоб учні самі пізнавали світ. За умов демократії у сучасному суспільстві вчитель виконує багато різних ролей – не лише навчає, а поєднує в собі такі компетенції: фасилітатора (створювача умов для навчання); супервайзера (організатора, менеджера); модератора (партнера); коуча (тренера, режисера); тьютора (репетитора); ментора (наставника). Студенти закладу вищої освіти мають підготуватися розв'язувати різні проблеми, пов'язані з рольовою поведінкою або її засобами – це буде визначати їхню ефективність як соціально компетентних фахівців.

Для оволодіння соціальною компетентністю, різними техніками впливу студенту-майбутньому вчителю необхідно навчитись особливому виду самоконтролю – контролю за помилками сприйняття та мислення. Дуже важливо навчитись зменшувати час на прийняття рішень, концентруючи увагу не на перебиранні варіантів, а на прогнозуванні та врахуванні можливих позитивних і негативних наслідків рішення; оцінювати сам процес мислення та здобувати уроки з неоптимальних рішень. Результативність прийнятих рішень виявляється передусім у керуванні своїм внутрішнім станом, тобто в саморегуляції. Неможливо справляти вплив на інших, не вміючи володіти собою.

Ми вважаємо, що для запобігання конфліктам соціально компетентна людина має знати не тільки те, що потрібно робити, але і як досягти розвитку проблемної ситуації в конструктивному напрямку. Низка об'єктивних передумов запобігання конфліктам пов'язана з умінням майбутніх учителів грамотно вибудовувати педагогічну взаємодію. Учитель повинен уміти визначати характер спілкування, зокрема, коли воно стає передконфліктним, і переходити від конфліктогенної ситуації до нормальної взаємодії. Готовність майбутніх учителів до діалогу дозволить завчасно відчувати, що емоційна напруга розмови починає перевищувати допустимий рівень, і застосувати прямі й непрямі прийоми попередження розвитку конфлікту [12, с. 143].

Установити й зберегти відносини можна лише за умов поважливого ставлення до іншої людини, тому що повага еквівалентна здатності дати зрозуміти партнерові, що його вважають всебічно розвинутим і гідним уваги, що співпраці з ним надають великого значення. О. Мороз уважає, що успіх взаємодії, спілкування досягається не лише завдяки взаєморозумінню, але й позитивному емоційному ставленню один до одного. Виявляючи емпатію, використовуючи педагогічну уяву, прогностичні вміння, соціально компетентний учитель може побудувати конструктивні відносини з суб'єктами навчально-виховного процесу, тому що розуміє, як учні сприймають навчальний матеріал, через що відчувають утруднення; він відповідно інтерпретує ситуації взаємодії з колегами, керівництвом, батьками учнів, попереджаючи й правильно вирішуючи конфліктні ситуації [10, с. 37].

Висновки. Отже, важливим є прагнення студентів-майбутніх учителів бути єдиним цілісним колективом, орієнтуватися в житті на високі морально-етичні цінності – це головний шлях до розвитку креативних, ініціативних та творчих фахівців-лідерів. Такі студенти беруть на себе відповідальність за свої дії, самостійні у прийнятті рішень, і, як правило, мають високий рівень професійної та правової культури.

Майбутній фахівець повинен уміти співпрацювати з колегами, спілкуватися, передавати інформацію та обмінюватись досвідом, що і дозволить йому реалізуватися як соціально компетентному фахівцеві, що вміє знаходити нестандартні способи вирішення завдань для подолання міжособистісних конфліктів.

Література

1. Абульханова-Славская К. А. Стратегия жизни / К. А. Абульханова-Славская. – Москва : Мысль, 1991. – 299 с.
2. Анцупов А. Я. Конфликтология : учебник / А. Я. Анцупов, А. И. Шипилов. – Москва : ЮНИТИД, 1999. – 551 с.
3. Бахтин М. М. Как философ / сост. С.С. Аверинцев, Ю.Н. Давыдов, В.Н. Турбин и др. – Москва: Наука, 1992. – 256 с.
4. Бодалев А. А. Психология общения. Избранные психологические труды. 2-е изд. – Москва: Московский психолого-социальный институт, Воронеж: НПО «МОДЭК», 2002. – 256 с.
5. Бубер М. Я и ты / пер. с нем. Ю. М. Терентьева, Н. Файнгольда; авт. послесл. П. С. Гуревич; общ. ред. С. Я. Левит ; П. С. Гуревич. – Москва : Высшая школа, 1993. – 175 с.
6. Вазина К. Я. Природно-рефлексивная технология саморазвития человека [Текст] / К. Я. Вазина. – Москва : Издательство: Московский государственный университет печати, 2002. – 145 с.
7. Гришина Н. В. Психология конфликта / Н. В. Гришина. – 2-е изд. – СПб. : Питер, 2009. – 544 с.
8. Гусева А. С. Конфликт : структурный анализ, консультативная помощь, тренинг / А. С. Гусева, В. В. Козлов [отв. ред. А. А. Деркач, Е. А. Яблокова]. – Москва : Изд-во РАГС, 1997. – 152 с.
9. Кант И. Лекции по этике [Текст]. Пер. А. К. Судаков, В. В. Крылова ; общ. ред., сост. и вступ. ст. А. А. Гусейнова. – Москва : Республика, 2000. – 431 с.
10. Мороз О. Г. Професійна адаптація молодого вчителя: навчальний посібник / О.Г. Мороз. – Київ : КДШ ім. О. М. Горького, 1980. – 96 с.
11. Роджерс К. Консультирование и психотерапия. Новейшие подходы в области практической работы : Монография / Пер. с англ. О. Кондрашовой, Р. Кучкаровой. – Москва: ЗАО Изд-во ЭКСМО – Пресс, 1999. 464 с.
12. Русинка І. І. Конфліктологія. Психотехнології запобігання і управління конфліктами. Навчальний посібник / І.І. Русинка. – Київ : Знання, 2007. – 318 с.
13. Сухомлинський В. Як виховати справжню людину. Вибрані твори в 5-ти т. / В.Сухомлинський. – Київ : Радянська школа, 1976. – Т. 2. – 670 с.
14. Титаренко В. І. Професійно-педагогічне спілкування – провідна умова формування партнерської взаємодії викладача та студента у вищому навчальному закладі / В.І. Титаренко // Наукові записки кафедри педагогіки. – 2014. – Вип. 34. – С. 222-228.
15. Фейербах Л. Избранные философские произведения [Текст] / Л.Фейербах. – Издательство политической литературы. – Т.1. – Москва, 1955. – 676 с.
16. Krems B. Sozialkompetenz als Qualifikationsziel [Text] / Krems B. // Spectrum FH. Zeitschrift flier Verwaltungsfachhochschule in Wiesbaden, 1 / 03 9. Jahrgang April, 2003. – S. 1-3.
17. Seyd W. Sozialkompetenzerwerb im BBW mehr als ein guter Vorsatz [Text] / W.Seyd. – BBW Waiblingen, Fassung 10.10.00. – 12 s.

References

1. Abulhanova-Slavskaya K. A. Strategiya zhizni / K. A. Abulhanova-Slavskaya. – Moskva : Myisl, 1991. – 299 s.
2. Antsupov A. Ya. Konfliktologiya : uchebnik / A. Ya. Antsupov, A. I. Shipilov. – Moskva : YuNITID, 1999. – 551 s.
3. Bahtin M. M. Kak filosof / sost. S. S. Averintsev, Yu. N. Davyidov, V. N. Turbin i dr. – Moskva: Nauka, 1992. – 256 s.
4. Bodalev A. A. Psihologiya obscheniya. Izbrannyye psihologicheskie trudyi. 2-e izd. – Moskva: Moskovskiy psihologosotsialnyiy institut, Voronezh: NPO «MODEK», 2002. – 256 s.
5. Buber M. Ya i tyi / per. s nem. Yu. M. Terenteva, N. Fayngolda; avt. poslesl. P. S. Gurevich; obsch. red. S. Ya. Levit ; P. S. Gurevich. – Moskva : Vysshaya shkola, 1993. – 175 s.
6. Vazina K. Ya. Prirodno-refleksivnaya tehnologiya samorazvitiya cheloveka [Tekst] / K. Ya. Vazina. – Moskva : Izdatelstvo: Moskovskiy gosudarstvennyiy universitet pečhati, 2002. – 145 s.
7. Grishina N. V. Psihologiya konflikta / N. V. Grishina. – 2-e izd. – SPb. : Piter, 2009. – 544 s.

8. Guseva A. S. Konflikt : strukturniy analiz, konsultativnaya pomoshch, trening / A. S. Guseva, V. V. Kozlov [otv. red. A. A. Derkach, E. A. Yablokova]. – Moskva : Izd-vo RAGS, 1997. – 152 s.
9. Kant I. Lektsii po etike [Tekst]. Per. A. K. Sudakov, V. V. Kryilova ; obsch. red., sost. i vstup, st. A. A. Guseynova. – Moskva: Respublika, 2000. – 431s.
10. Moroz O. H. Profesiina adaptatsiia molodoho vchytelia: navchalnyi posibnyk / O.H. Moroz. – Kyiv : KDSH im. O. M. Horkoho, 1980. – 96 s.
11. Rodzhers K. Konsultirovanie i psihoterapiya. Noveyshie podhodyi v oblasti prakticheskoy raboty : Monografiya / Per. s angl. O. Kondrashovoy, R. Kuchkarovoy. – Moskva: ZAO Izd-vo EKSMO – Press, 1999. 464 s.
12. Rusynka I. I. Konfliktolohiia. Psykhotekhnolohii zapobihannia i upravlinnia konfliktamy. Navchalnyi posibnyk / I.I. Rusynka. – Kyiv : Znannia, 2007. – 318 s.
13. Sukhomlynskiy V. Yak vykhovaty spravzhniu liudynu. Vybrani tvory v 5-ty t. / V.Sukhomlynskiy. – Kyiv : Radianska shkola, 1976. – T. 2. – 670 c.
14. Tytarenko V. I. Profesiino-pedahohichne spilkuvan'nia – providna umova formuvannia partnerskoi vzaiemodii vykladacha ta studenta u vyshehomu navchalnomu zakladi / V.I. Tytarenko // Naukovi zapysky kafedry pedahohiky. – 2014. – Vyp. 34. – S. 222-228.
15. Feyerbah L. Izbrannyye filosofskie proizvedeniya [Tekst] / L.Feyerbah. – Izdatelstvo politicheskoy literatury. – T.1. – Moskva, 1955. – 676 s.
16. Krems B. Sozialkompetenz als Qualifikationsziel [Text] / Krems B. // Spectrum FH. Zeitschrift flier Verwaltungsfachhochschule in Wiesbaden, 1 / 03 9. Jahrgang April, 2003. – S. 1-3.
17. Seyd W. Sozialkompetenzerwerb im BBW mehr als ein guter Vorsatz [Text] / W.Seyd. – BBW Waiblingen, Fassung 10.10.00. – 12 s.

УДК 378.016:364

DOI 10.31652/2415-7872-2021-66-89-93

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ МАЙБУТНЬОГО СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА

Фуштей О. В., orcid.org/0000-0002-2330-6745

У статті розкрито особливості формування професійно-ціннісних орієнтацій майбутнього соціального працівника у процесі професійної підготовки у закладі вищої освіти. Уточнено й конкретизовано змістовий компонент професійно-ціннісних орієнтацій майбутнього соціального працівника, до якого належать цінності-цілі, цінності-знання, цінності-вміння та цінності-якості; критерії та показники рівнів сформованості професійно-ціннісних орієнтацій у майбутніх соціальних працівників.. Експериментально перевірено формування ціннісних орієнтацій майбутніх соціальних працівників у процесі професійної підготовки.

Ключові слова: ціннісні орієнтації, професійно-ціннісні орієнтації, майбутній соціальний працівник, професійна підготовка.

FEATURES OF THE FORMATION OF THE VOCATIONAL ORIENTATION OF A FUTURE SOCIAL WORKER

Fushtei O.

The article explains the theoretical basis of the problem of formation of professional values of future social workers and analyzes the peculiarities of formation of vocational and value orientations of the future social worker in the process of vocational training. Clarification and specification of the content of the vocational and value orientation of the future social worker, which includes values-objectives, values-knowledge, values and values-quality; Criteria and indicators of levels of vocational guidance for prospective social workers; «Professional-value orientation of a social worker» as a system of stable personal relations to the Maybutuno profession, are formed on the basis of conscious professional values and are embodied in professional activity, Defining its content and ways of achieving professional goals. A set of research methods has been used: theoretical (analysis of scientific and educational literature for comparison and comparison of different approaches to the problem selected, definition of its theoretical bases, definition of conceptual and categorical apparatus), empirical (observation, questionnaire, survey, interview, expert estimation method, testing, pedagogical forecasting, experiment to detect experimental results), statistical (quantitative and qualitative analysis of empirical data). The formation of vocational and value orientations of future social workers has been tested on a pilot basis.

Keywords: value orientation, value guidance, future social worker, professional training.